

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้*

LIVING TOGETHER IN MULTICULTURAL SOCIETY IN 3 SOUTHERN BORDER PROVINCES

พระอธิการคติ กตปุญโญ (ไชยวงศ์)

Phraathikankhati Katapunyo (Chaiyawong)

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Doctor of Philosophy in Buddhist Studies Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: khati5346@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอแนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และหลักศาสนาอิสลามมาประยุกต์เพื่อการอยู่ร่วมกัน เพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้งที่สืบเนื่องจากความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ต้องอาศัยระยะเวลายาวนานในการปลูกฝังให้คนในสังคมเกิดการรับรู้และปรับเปลี่ยนความคิด ทศนคติ ตลอดจนยอมรับความแตกต่างนั้น จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ตั้งอยู่ทางใต้สุดของประเทศไทย มีพรมแดนติดต่อกับตอนเหนือของประเทศมาเลเซียเป็นพื้นที่ที่มีชนบทธรรมนิยมและประเพณีที่แตกต่างกับภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย มีอัตลักษณ์พิเศษเป็นของตนเอง และประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและเป็นที่ยอมรับกันว่า 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นดินแดนแห่ง “พหุวัฒนธรรม” คือ เป็นดินแดนที่ประชาชนในชุมชนมีความเชื่อความศรัทธาต่างกัน มีสภาพสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่าง แนวคิดการพัฒนาการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น ประกอบด้วย การให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การสร้างจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน การใช้ทรัพยากรในชุมชน การสร้างความคิดริเริ่มของคนในชุมชน และการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ โดยใช้แนวทางการนำเอาหลักธรรมทางศาสนา มาประยุกต์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นหลักธรรมพื้นฐานของแต่ละศาสนา นั่นคือ ในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักเบญจศีล เบญจธรรม และสังคหวัตถุ 4 ส่วนหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม ได้แก่ หลักศรัทธา 6 และการปฏิบัติตามหลักศรัทธา 5 ประการ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันของชาวมุสลิม ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของคนในชุมชนพหุวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การอยู่ร่วมกัน, สังคมพหุวัฒนธรรม, 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

This article presents the concept of living together in a multicultural society. Applying the principles of Buddhism and Islam to live together, to eliminate conflicts that arise from differences in race, religion, and culture, it takes a long time to instill in society people to recognize and change their thoughts, attitudes, and accept those differences. Southern border provinces consisting of the provinces of Yala, Pattani and Narathiwat, it is located in the southernmost part of Thailand. It has a border with the northern part of Malaysia. It is an area with customs and traditions that are different

* Received August 27, 2024; Revised September 9, 2024; Accepted September 17, 2024

from other regions of Thailand. It has its own special identity, and the majority of people practice Islam and it is accepted that the three southern border provinces It is a land of "Multicultural Society". That is a land where people in the community have different beliefs and faiths, and have different social conditions, traditions, and cultures. The concept of developing coexistence in a multicultural society consists of giving importance to human development, Promoting participation of people in the community, Creating awareness of self-reliance among people in the community, Using community resources, Creating initiatives of people in the community and creating cooperation between communities and government agencies. Using guidelines for applying religious principles to life, which is the basic principle of each religion, That is, in Buddhism, there are the five precepts, the five principles, and the four Sangahavattu, as for Islamic religious teachings, there are the six principles of faith and the practice of the five principles of faith, which are the daily practices of Muslims. This is in order to create happy coexistence of people in the multicultural society communities.

Keywords: Living Together, Multicultural Society, 3 Southern Border Provinces

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหลากหลายรูปแบบ ประกอบด้วย ความแตกต่างทางอาชีพ ความหลากหลายทางศาสนา ฐานะการเป็นอยู่ ความเชื่อ พิธีกรรม และความแตกต่างของที่อยู่อาศัย เป็นต้น โดยเป้าหมายของการอยู่ร่วมกันนั้น ก็เพื่อสร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ดีต่อกัน พึ่งพาอาศัยกันและกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เมื่อสังคมประกอบไปด้วยผู้คนมากมาย โดยแต่ละคนมีพื้นฐานความเชื่อและความรู้สึกนึกคิดที่มาจากประสบการณ์หรือถูกถ่ายทอดกันมาแตกต่างกันออกไป จึงส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน สำหรับในประเทศไทยนั้น มีวัฒนธรรมไทยเป็นหลักของประเทศ แต่ในละแวกวัฒนธรรมไทยนั้น ก็อยู่บนความหลากหลายและความแตกต่างของวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรม ตลอดจนการขจัดปัญหาความขัดแย้งที่สืบเนื่องจากความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลายาวนานในการปลูกฝังให้คนในสังคมเกิดการรับรู้และปรับเปลี่ยนความคิด ตลอดจนยอมรับความแตกต่างนั้นโดยเฉพาะในสังคมไทยที่คนส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นในความเป็นอัตลักษณ์ของตัวเอง แต่ถึงกระนั้น สิ่งเหล่านี้ก็ถือเป็นแนวคิดที่สำคัญและจำเป็นที่รัฐควรส่งเสริมให้ทุกคนตระหนักในความเป็นจริงของสังคมไทยว่า สังคมไทยมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมอันถือว่าเป็นความคิดพื้นฐานของคนในสังคมที่ขึ้นชื่อว่าเป็น “สังคมประชาธิปไตย” ที่จะต้องยอมรับ เข้าใจ เคารพ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ถึงแม้ความคิดและความเชื่อจะแตกต่างกันก็ตาม ประเทศไทยจะต้องปราศจากปัญหาความขัดแย้งอันเกิดจากความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ให้เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดคุณประโยชน์ร่วมกันและลดปัญหาความขัดแย้งของสังคมได้ (อุทัย ภูคหิน และคณะ, 2565)

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย การเป็นอยู่ และอื่น ๆ เพราะแต่ละกลุ่มของคนในชุมชนนั้นมีความเชื่อ ความศรัทธา ในศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป การที่จะทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมเดียวกัน ด้วยการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ไม่มีการเบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกัน หรือไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน แต่ละกลุ่มชนสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อและศรัทธาของตนเองอย่างมีเสรีภาพอิสรภาพ โดยไม่มีการกีดกัน ก้าวก้าว ล่วงละเมิด หรือก่อกรวนซึ่งกันและกันนั้น ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างสันติ สงบ และพึ่งพาอาศัย

ซึ่งกันและกัน โดยไม่มีปัญหาขัดแย้งหรือความรุนแรงระหว่างกัน จึงต้องมีการศึกษาเรียนรู้ทำความเข้าใจกับความ เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและรอบด้านเพื่อให้การอยู่ร่วมกันเกิดความปกติ (พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม และคณะ, 2563) จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ตั้งอยู่ทางใต้สุดของ ประเทศไทย มีพรมแดนติดต่อกับตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย เป็นระยะทางยาวถึง 573 กิโลเมตร เป็นพื้นที่มี ขนบธรรมเนียมและประเพณีที่แตกต่างกับภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย มีความเป็นอัตลักษณ์พิเศษเป็นของ ตนเอง และประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม อยู่ในชุมชนต่าง ๆ และมีประชาชนส่วนน้อยที่นับถือ พระพุทธศาสนา ในอดีตนั้นประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวิถีชีวิตที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ ของท้องถิ่นในพื้นที่ มีนิสัยรักสงบและการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจยึดถือมาใน อดีตและถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลานจนถึงปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับกันว่า 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นดินแดน แห่ง“พหุวัฒนธรรม” (Multicultural society) นั่นก็คือ เป็นดินแดนที่ประชาชนตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความเชื่อความ ศรัทธาต่างกัน มีสภาพสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างตั้งแต่สองรูปแบบขึ้นไป และสามารถอยู่ร่วมกันได้ อย่างมีความสุข (ขวัญชาติ กล้าหาญ, 2543)

แม้ว่าพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีสถานการณ์ความไม่สงบซึ่งเกิดจากความพยายามให้เกิดความ ขัดแย้งเกิดขึ้นก็ตาม แต่พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีหลาย ๆ ชุมชน ที่มีทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน แม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะมีความเชื่อในศาสนาที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง แต่พวกเขา เหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน มีความสามัคคีกันมาโดยตลอดมี ความสนิทสนม มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน และมีการพึ่งพากัน มีการไปมาหาสู่กันอย่างพี่น้อง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ ที่น่าสนใจอย่างมากที่หนึ่ง แต่ละชุมชนนั้นจะมีผู้นำของชุมชนเป็นหัวหน้า ซึ่งผู้นำนั้นเป็นบุคคลที่ประชาชนใน ชุมชนให้ความไว้วางใจและให้ความเคารพอย่างมาก และประชาชนที่อยู่ในชุมชนต่างก็พร้อมเสมอที่จะรับฟังคำสั่ง คำแนะนำของผู้นำชุมชน และให้ความร่วมมือเมื่อมีการขอความร่วมมือ และหาก ว่ามีกรณีที่เกิดความขัดแย้งใน ชุมชน ผู้นำชุมชนต้องใช้ภาวะความเป็นผู้นำ ประสพการณ์ ทักษะและเทคนิคในการจัดการความขัดแย้งไปใช้ เพื่อให้เกิดสันติภาพอย่างเร็วที่สุด และทำให้ทุก ๆ ฝ่ายมีความพึงพอใจร่วมกัน (ต่ายดิน อูสมาน และคณะ, 2554) การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยกำลังเป็นที่น่าจับตามอง เป็นอย่างยิ่ง เพราะในอดีตพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ที่อยู่ร่วมกันของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมอย่างแยกกันไม่ออก เนื่องด้วยต่างก็มีความเข้าใจซึ่งกันและกันในเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม และเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เรียก กันโดยรวมน่าพหุวัฒนธรรม แม้จะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมแต่ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในเขตพื้นที่ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ก็อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดมา อย่างไรก็ตามแม้ว่าในปัจจุบันจะมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิด ขึ้นอยู่เสมอ แต่ก็ไม่ได้กระทบต่อการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนต่างรู้ดีว่าการอยู่ ร่วมกันคนในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้นต่างก็ต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นสำคัญยิ่ง ยิ่งไปกว่านั้น ก็คือ การที่คน ในชุมชนอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคนและมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั่นเอง

การนำเสนอบทความวิชาการเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นี้ ผู้เขียนขอเสนอแนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม การนำหลักธรรม คำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา และหลักศาสนาอิสลามมาประยุกต์เพื่อการอยู่ร่วมกัน ซึ่งผู้อ่านจะได้เห็นแนวคิดและแนวทางการอยู่ร่วมกันใน สังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนพหุ วัฒนธรรมต่อไป

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดพหุวัฒนธรรม

แนวคิดพหุวัฒนธรรม เป็นแนวคิดหลังสมัยใหม่ที่แพร่กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกในปัจจุบัน จุดกำเนิดของแนวคิดนี้จะอยู่ที่อเมริกาเหนือ ในประเทศแคนาดา และสหรัฐอเมริกาในช่วงต้นของทศวรรษที่ 1970 ข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกมายังตะวันตกและยุโรปตะวันออก แล้วจึงข้ามมหาสมุทรแปซิฟิกมายังประเทศออสเตรเลียและอินเดีย แนวคิดหลังสมัยใหม่เน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม และไม่มองว่าสังคมสามารถผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ เพราะในความจริงนั้นไม่มีสังคมใดที่สร้างขึ้นมาจากคนกลุ่มเดียวหรือมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตั้งแต่ต้น หากแต่มีความหลากหลายแต่เริ่มมีสังคมหรืออยู่ร่วมกันแล้ว (อุทัย ภูคหิน และคณะ, 2565) สังคมพหุวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่มีการพัฒนาเพื่อให้สังคมเกิดการเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายอันเรียกว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” ซึ่งเกิดจากคนในชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ความเชื่อทางศาสนา ความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามการยอมรับความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมบนพื้นฐานเสรีภาพจึงทำให้การอยู่ร่วมกันมีความสุขอย่างแท้จริง จากการศึกษาชุมชนพหุวัฒนธรรมได้รับความสนใจมากขึ้นจนเห็นได้ในหลากหลายองค์กร และสืบเนื่องจากการที่ประชากรมีการแลกเปลี่ยนความรู้และสามารถย้ายถิ่นฐานอย่างถาวร จากเหตุที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานจึงเกิดการศึกษาเรียนรู้ภาษา การเป็นอยู่ วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตภายใต้เงื่อนไขทางกฎหมาย พร้อมระเบียบปฏิบัติใหม่ แต่ประชากรกลุ่มดังกล่าวก็ได้ทอดทิ้ง ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาเดิมของตนเอง (พระมหามงคลกานต์ จิตฺตมโฆ และคณะ, 2563) การยอมรับความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรม คือ การที่กฎหมายและกฎระเบียบที่ใช้ในการบริหารหรือการจัดการมีลักษณะอะลุ่มอล่วยไม่เคร่งครัดจนเกินไป เปิดโอกาสให้มีทางเลือกในการปฏิบัติการโดยไม่มีวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งครอบงำ และวัฒนธรรมอื่นถูกครอบงำ ในการพิจารณาเรื่องพหุวัฒนธรรม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และข้อแตกต่างระหว่างกฎระเบียบที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรกับการบังคับใช้ในการปฏิบัติจึงเป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาตัวอย่างเช่น มาเลเซียและสิงคโปร์เป็นตัวอย่างที่รัฐใช้คำว่า พหุวัฒนธรรม เพื่อเป้าหมายทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติวัฒนธรรมชุดหนึ่งยังมีบทบาทในสังคมเหนือชุดอื่น พหุวัฒนธรรมเน้นการยอมรับลักษณะเด่นของแต่ละวัฒนธรรมที่แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ยึดถือปฏิบัติเมื่อย้ายถิ่นมาอยู่ในอีกสังคมหนึ่ง พหุวัฒนธรรม จึงหมายถึง สังคมที่มีผู้คนในชุมชนย้ายถิ่นจำนวนมากพร้อมกับการนำวัฒนธรรมและภาษาที่ติดตัวคนเหล่านั้นมาจากบ้านเกิดเมืองนอน และเกิดจากการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มขึ้น

สังคมพหุวัฒนธรรม จึงหมายถึงการอยู่ร่วมกันของประชากรหรือกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ในสังคมหนึ่ง ซึ่งในสังคมนั้นมีความแตกต่างทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน วิธีการคิด การมีปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร รวมถึงบุคคลที่มาจากพื้นฐานหรืออัตลักษณ์เดียวกัน มาอยู่ร่วมกันในบริเวณร่วมดินแดนเดียวกัน การรวมกันของกลุ่ม หมู่เหล่าหรือต่างชาติพันธุ์ จึงนำไปสู่การมีกฎกติกา มารยาท การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การเคารพบนพื้นฐานของความเข้าใจร่วมกัน ถือว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้สังคมพหุวัฒนธรรมดำเนินไปตามครรลองของสังคมได้ดี แนวคิดพหุวัฒนธรรมมีแนวทางแตกต่างที่หลากหลาย แนวทางหนึ่งของพหุวัฒนธรรม คือ การสร้างการยอมรับต่อวิถีชีวิตในสังคมตะวันตกสมัยใหม่ของผู้อยู่ ชนกลุ่มน้อย และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัฒนธรรมยุโรป หากแต่มุ่งความสนใจไปที่กลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยและประชาชน แนวคิดพหุวัฒนธรรมมีฐานความคิดมาจากการมองวัฒนธรรมว่า แต่ละวัฒนธรรมมีความแตกต่างและหลากหลาย ที่สำคัญ คือ มีคุณค่าภายในตัวเอง ซึ่งฐานความคิดนี้มาจากแนวคิดสัมพัทธนิยมทางวัฒนธรรมของสาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาและแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา ดังนั้น พหุวัฒนธรรมจึงเป็นแต่เพียงโครงร่างที่เปิดกว้าง สังคมใดที่ต้องการหยิบยกแนวทางนี้ไปใช้จำเป็นต้องทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับเรื่องราวของคนกลุ่มต่าง ๆ ภายในสังคมนั้น ๆ ตลอดจนพัฒนาการทางการเมือง การปกครองต่อกลุ่ม

ชาติพันธุ์ การเรียนรู้ลักษณะทางวัฒนธรรม และการยอมรับความเป็นจริงที่เป็นเหตุแห่งปัญหาของความแตกต่างที่หลากหลายให้ได้เสียก่อน แล้วจึงนำแนวคิดพหุวัฒนธรรมมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง หรือขับเคลื่อนชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (อุทัย ภูคหิน และคณะ, 2565)

การพัฒนาชุมชนพหุวัฒนธรรมมีแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้

1. การให้ความสำคัญกับคนที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน ประสิทธิภาพของการพัฒนาชุมชน คือ การมีความเชื่อมั่นในความสามารถของคน ดังนั้น การดำรงอยู่หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือเสื่อมถอยของชุมชนจึงขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ การพัฒนาขีดความสามารถของคนในการพัฒนาตนเองและชุมชน จนมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองได้ในที่สุด

2. การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนส่วนหนึ่ง คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน ได้แก่ มีส่วนร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในทุก ๆ ขั้นตอน ทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชนโดยแท้จริง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นแนวความคิดที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาชุมชน

3. การพึ่งพาตัวเองของคนในชุมชน จากความเชื่อในปรัชญาเรื่องศักยภาพและพลังความสามารถของชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตัวเอง การขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน ต้องเป็นสิ่งที่เกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุขภาพของคนในชุมชน

4. การใช้ประโยชน์ทรัพยากรของชุมชน การพัฒนาชุมชนใดผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น ดังนั้น นอกจากการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้แล้ว ต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชน ไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชน อื่น ๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนของตนด้วยเช่นกันในเรื่องของการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนนี้ ชุมชนจึงต้องมีโครงการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง

5. การสร้างความศรัทธาเริ่มมาจากประชาชนในชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน คือ การเชื่อในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคล หรือหน่วยงานนอกชุมชน การดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ หน่วยงานอื่น ๆ ควรเป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น

6. การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัด ทั้งบุคลากร งบประมาณ หรือทรัพยากร ระบบการบริหารและดำเนินงานพัฒนา ส่วนประชาชนในชุมชนเองก็มีขีดจำกัดในเรื่องความไม่พร้อมของตน และทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาไม่เพียงพอ การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ต้องเกิดจากความร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียวเพราะทั้งรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างก็มีขีดความสามารถที่จำกัด ไม่สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้ การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนต้องตั้งอยู่บนปรัชญา และแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน คือ การช่วยเหลือตนเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลอย่างเหมาะสม (Chiewonpipat, C. et al., 2004)

สรุปสังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึงการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีความแตกต่างทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ความเชื่อ รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งมีแนวคิดในการพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรม คือ การให้ความสำคัญของการพัฒนาคนในชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การพึ่งพาตนเอง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชุมชน การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นของตนเอง และการร่วมมือกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ

แนวคิดการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ

การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธนั้น ส่วนใหญ่พื้นฐานจะเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักการอยู่ร่วมกันพื้นฐาน ดังนี้

1. การอยู่ร่วมกันในสังคมของชุมชนชาวพุทธ คือ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความมีน้ำใจ มีการเสียสละ เอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเริ่มจากการศึกษาเรียนรู้ตั้งแต่เด็กเพื่อปลูกฝังกฎระเบียบ ศรัทธาในคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง มีความอดทนอดกลั้น ปรับวิธีคิดและทัศนคติให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรม ประเพณีของตนเอง

2. การนำหลักธรรมมาส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย การให้ทาน การพูดจาไพเราะ การทำตนให้เป็นประโยชน์ การสร้างความสามัคคีในชุมชน การร่วมกลุ่มสร้างอาชีพในครอบครัว เพื่อให้เศรษฐกิจมีความเข้มแข็ง สำหรับหลักคำสอนที่เป็นหัวใจของศาสนาพุทธ คือ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำความดีให้ถึงพร้อม และการทำใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์ นอกจากนี้ต้องมีพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ที่สำคัญ คือ การรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน

3. การให้การสงเคราะห์และการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การมีจิตอาสา การทำงานอาสาสมัคร เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา

4. การปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรม ได้แก่ การทำบุญตามเทศกาลและประเพณีสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา มีการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมร่วมกัน โดยไม่มองว่าเป็นคนต่างศาสนา โดยมีหน่วยงานราชการเป็นผู้ช่วยสนับสนุนการทำกิจกรรมต่าง ๆ

สรุปการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ คือ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยการเสียสละ เอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกันบนหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น สังคหวัตถุ 4 คือ มีการแบ่งปันกัน การพูดจาไพเราะ การทำตนให้เป็นประโยชน์ และการสร้างความสามัคคีในชุมชน เป็นต้น และการปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

แนวคิดการอยู่ร่วมกันของชุมชนอิสลาม

ในส่วนของศาสนาอิสลามนั้นหลักการดำเนินชีวิตด้วยการอยู่ในบริบทที่สอดคล้องกับชุมชน เคารพแนวคิดและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน พร้อมสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน โดยมองตามหลักการที่ว่าศาสนาทุกศาสนาสอนให้มนุษย์รักกัน เมตตาให้เกียรติเกื้อกูลต่อกัน อันจะนำมาซึ่งความสันติสุขในชุมชน โดยมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. การอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ ต้องเรียนรู้ความแตกต่าง ความเหมือน รู้จักตัวตน มีสติสัมปชัญญะ การทำละหมาดวันละ 5 เวลา การจ่ายซะกาต และการทำฮัจญ์ เป็นต้น

2. หลักคำสอนที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม ได้แก่ การกล่าวคำปฏิญาณตนอย่างเปิดเผยและชัดเจน พร้อมทั้งเลื่อมใสศรัทธาตามที่ตนปฏิญาณ และจะต้องประพฤติตามบทบัญญัติอย่างจริงจังการเป็นมุสลิม

3. การให้การสงเคราะห์และการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การจ่ายซะกาตหรือทรัพย์จำนวนหนึ่ง เพื่อเป็นการช่วยเหลือสงเคราะห์ชุมชนให้มีความเจริญอันเป็นการขัดเกลาจิตใจให้สะอาดสม่ำเสมอ

4. การปฏิบัติตนตามหลักคำสอนและวัฒนธรรม ได้แก่ การแสดงความเคารพ นมัสการต่อพระองค์อัลลอฮ์ ประกอบด้วยจิตใจ วาจา และร่างกาย (พระมหาสุหสันต์ สุขวพฒโน และคณะ, 2564)

สรุปการอยู่ร่วมกันของชุมชนอิสลาม คือ การดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เช่น การทำละหมาดวันละ 5 เวลา การจ่ายซะกาตและการทำฮัจญ์ เป็นต้น ตลอดจนการปฏิบัติตามคำสอนและวัฒนธรรมต่าง ๆ ทางศาสนาอิสลาม เช่น การแสดงความเคารพต่อองค์อัลลอฮ์ เป็นต้น

สภาพปัญหาของสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

การทำความเข้าใจถึงธรรมชาติของพหุวัฒนธรรม เป็นประเด็นสำคัญต่อการทำความเข้าใจถึงประเด็นย่อยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมในปัจจุบัน โดยเริ่มต้นจากแนวคิดที่ว่า บุคคลแต่ละคนเป็นสมาชิกของกลุ่มชนที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมเป็นของตนเองและจากกลุ่มชนหลาย ๆ กลุ่มที่รวมตัวกันจนกลายเป็นสังคมใหญ่เมื่อเป็นสังคมใหญ่ก็มีความหลากหลายในวิถีปฏิบัติมากขึ้น การอยู่รอดของกลุ่มชนแต่ละกลุ่มเกิดจากการมองเห็นคุณค่าของกระบวนการคิดและสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากการสร้างของวัฒนธรรมจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งส่งผลให้มนุษย์แสพติดเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรุนแรงและนำไปสู่การไม่ยอมรับความหลากหลายในประเด็นของชาติพันธุ์สีผิว ศาสนาภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อความศรัทธา การเมืองหรือวิถีชีวิต ที่กล่าวมามีล้วนเป็นปมปัญหาที่สำคัญซึ่งอาจเรียกได้ว่า เป็นรากเหง้าของปัญหาต่าง ๆ อย่างกรณีปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งที่มีนักวิชาการ หน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ รวมถึงรัฐบาลได้ระดมความคิดและงบประมาณเป็นจำนวนมหาศาลเพื่อแก้ไขเยียวยาต่อปัญหาดังกล่าวแต่จนบัดนี้ก็ยังไม่สามารถแก้ไขได้หากแต่ยังมีความรุนแรงเกิดขึ้นอยู่เป็นระยะ ๆ (สิทธิโชค ปาณะศรี และคณะ, 2561) ซึ่งสามารถสรุปปัญหาได้ ดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างด้านศาสนาและความเชื่อ ซึ่งเกิดจากความยึดมั่นในศาสนาและความเชื่อของตนเองจนเกินพอดี มีอคติต่อคนที่นับถือศาสนาที่แตกต่างจากตนเอง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความเป็นมิตรระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาที่แตกต่างกัน จะนำมาซึ่งความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน โดยมีแนวทางแก้ไข คือ ต้องสร้างตระหนักรู้ในความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นในการเลือกนับถือศาสนา และเรียนรู้ศาสนาของกันและกัน ผ่านการศึกษาค้นคว้าและเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

2. ปัญหาความแตกต่างด้านเศรษฐกิจ เกิดจากความขัดแย้งในการแสวงหาวัตถุดิบและแหล่งลงทุนราคาถูก ความขัดแย้งระบบทุนนิยม และความขัดแย้งด้านกฎหมายและระเบียบทางการค้าต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อมูลค่าเงินที่เปลี่ยนแปลง การลงทุนของชาวต่างชาติ และรายได้ที่แตกต่างกันระหว่างพ่อค้าคนกลางกับเกษตรกร

3. ปัญหาความแตกต่างด้านความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งเกิดจากการที่คนมีอุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างกัน และมีความคิดในการพัฒนาที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่ สิ่งเหล่านี้แก้ไขได้ด้วยการปลูกฝังความคิดและอุดมการณ์ตั้งแต่ยังเป็นเด็กและเยาวชน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ปัญหาของสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น ประกอบด้วย ปัญหาความเท่าเทียมกัน ปัญหาการยอมรับในภาษาและอัตลักษณ์ ปัญหาความหลากหลายทางวัฒนธรรม ปัญหาความไว้วางใจกัน และปัญหาความยุติธรรมในท้องถิ่น ซึ่งการจะอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขนั้น จะต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการนำหลักธรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนาสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริงโดยการร่วมมือของทั้งหน่วยงานภาครัฐและชุมชนเอง

แนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนพหุวัฒนธรรมนั้น คือ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน สิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สังคมวัฒนธรรม ครอบครัวและประชากร อนามัย และสาธารณสุข นันทนาการ การพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) การพัฒนาคนให้มีความสุข 2) การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้และมีความสุข กล่าวคือ

1. การพัฒนาคนให้มีความสุข คนมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้น และเป็นผู้ที่สืบทอดงานของการพัฒนาไม่ให้สิ้นสุด คนจึงเป็นเป้าหมายสูงสุด หรือเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน จึงต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม และมีความสุข

2. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้และมีความสุข การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้และมีความสุข คือ การทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่างด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กระจัดกระจายกันก็ได้แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ ขึ้น ทำให้เกิดโครงสร้างสังคมแนวใหม่ที่มีความสัมพันธ์กันในแนวราบที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเมื่อประสานกับโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวตั้งด้วยความสมานฉันท์แล้ว ก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น

สังคมพหุวัฒนธรรม คือ มีความหลากหลายทั้งด้านชาติพันธุ์ ความเชื่อ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งอาจมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไป การที่เราเป็นสมาชิกคนหนึ่งที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน จึงต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่าง เพื่อจะได้มีความสัมพันธ์อันดี และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

การปฏิบัติตนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ดังนี้

- ให้ความเคารพ ไม่แสดงกิริยาอาการที่ดูหมิ่นในวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของผู้อื่น
- ทำความเข้าใจ และยอมรับขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน
- ร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน
- ปฏิบัติต่อคนทุกชนชาติบนพื้นฐานสิทธิมนุษยชน คำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น

การไม่แสดงกิริยาจาตุหมิ่นผู้อื่น ดังนี้

- ไม่พูดจาเปรียบเทียบเยาะเย้ยระหว่างกัน
- ไม่พูดจาใส่ร้ายหรือทำให้คนในภูมิภาคอื่น ๆ ได้รับความเสื่อมเสีย
- ใช้คำถ้อยคำสุภาพ เมื่อติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติ ศาสนาหรือต่างวัฒนธรรม
- วางตัวให้เหมาะสม เมื่ออยู่กับชาวต่างชาติ ศาสนา หรือวัฒนธรรม (คอลัฟ ต่วนบูละ และคณะ, 2559)

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ชีวิตแต่ละชีวิตต้องมีส่วนสัมพันธ์กัน ต้องพึ่งพาอาศัยกัน จะอยู่โดดเดี่ยว คนเดียวไม่ได้ และการจะอยู่ร่วมกันนั้นจะต้องมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความเห็นอกเห็นใจกัน ช่วยเหลือกัน มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความรักความเมตตาปรารถนาดีต่อกัน จึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักคำสั่งสอนในการอยู่ร่วมกันของชุมชน คือ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

เบญจศีล คือ ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ความเกษมสุข การสำรวม และความไม่ก้าวล่วงละเมิดศีล 5 หรือเบญจศีล คือ ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้น จากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน

เบญจธรรม หมายถึง กัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมที่มีความงาม เป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล เป็นสถานะของผู้ทรงไว้แห่งความดีหรือเป็นผู้รักษาความดีไว้ด้วยการประกอบคุณงามความดีโดยมีข้อควรปฏิบัติ 5 ประการ ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดีมีคุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่สะอาดงดงาม ได้แก่ เมตตา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ และสติสัมปชัญญะ ผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำนั้นจะมีความสุข

นอกจากนี้ยังมีพระพุทธพจน์ยืนยันอีกข้อหนึ่งว่า “อพยาปชฺช สุขํ โลกํ การไม่เบียดเบียนกันเป็นสุขในโลก” หลักการอยู่ร่วมกัน หลักการยึดเหนี่ยวน้ำใจให้รักผูกพัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในที่หลายแห่ง เรื่องสังคหวัตถุ ได้แก่ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้เพื่อความสามัคคี ประกอบด้วย

ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และสั่งสอน

ปิยวาจา คือ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะ อ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ ประกอบด้วย เหตุผลเป็นหลักฐาน จูงใจให้นิยมยอมตาม

อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

สมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

การอยู่ร่วมกันตามหลักคำสอนในคัมภีร์ทางศาสนาอิสลามมีแนวคิดการอยู่ร่วมกันในศาสนาอิสลาม ซึ่งปรากฏอยู่ในศรัทธา 6 ประการ (อรัการนุลอิมาน) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อความศรัทธาอย่างมั่นคงของศาสนิกชนในศาสนาอิสลามเหมือนกันทั้งหมด ได้แก่

ศรัทธาในอัลลอฮ์ มีความเชื่อมั่นในอัลลอฮ์เพียงองค์เดียว

ศรัทธาในเทพบรเวาร หรือมลาอิกะฮ์

ศรัทธาในบรรดารอซูลหรือศาสนทูต

ศรัทธาในคัมภีร์ของพระองค์

ศรัทธาในวันโลกหน้า

ศรัทธาในการกำหนดของอัลลอฮ์

การปฏิบัติตามหลักของอิสลาม คือ หลักปฏิบัติหรือหลักอิสลาม (อรัการนุลอิสลาม) 5 ประการ ประกอบด้วย กัหมุสลิมทุกคนต้องถือปฏิบัติ ได้แก่

การปฏิญาณตน หมายถึง การปฏิญาณตนด้วยความเลื่อมใสศรัทธาต่ออัลลอฮ์

การละหมาดหรือการละหมาด หมายถึง การแสดงความเคารพต่ออัลลอฮ์ทั้งกาย วาจาและใจ

การบริจาคซะกาต หมายถึง การจ่ายทานจากผู้มีทรัพย์สิน คนมีสิทธิได้รับซะกาต มี 8 ทาง คือ คนยากจน คนอนาถา เจ้าหน้าที่จัดการซะกาต ผู้มีแนวโน้มเข้ารับหรือเพิ่งเข้ารับอิสลาม การไถ่ทาส และเชลย การปลดปล่อยหนี้ให้แก่ผู้มีหนี้ล้นพ้นตัว และผู้เดินทางที่ประสบปัญหา

การถือศีลอด หมายถึง การละเว้นจากบริโภคอาหาร น้ำและละเกิเลสต่าง ๆ ทำให้สงบ

การทำพิธีฮัจญ์ หมายถึง การเดินทางไปแสวงบุญที่นครเมกกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ครั้งหนึ่งในชีวิต

หลักศรัทธา 6 อย่าง และหลักปฏิบัติตามศรัทธา 5 ประการ ของศาสนาอิสลามเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของชาวมุสลิมทั่วโลก ที่ยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน และเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม ที่อยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมต่าง ๆ ในประเทศไทยหรือประเทศอื่น ๆ ในโลก (พระมหาจุฑาธนา นรเชฏฐ และคณะ, 2559)

ด้านความเชื่อและความคิดในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม คือ อิสลามยอมรับความหลากหลายทางความเชื่ออิสลามจึงได้คำนึงถึงความต่างต่างนั้นดังต่อไปนี้ (อิสมาแอ กาเต๊ะ, 2561)

1. ความหลากหลายนั้นเป็นสิ่งจำเป็นต้องเกิดขึ้นในสังคมโดยเฉพาะสังคมมนุษย์และถือว่าเป็นกฎสภาพการณ์ที่อัลลอฮ์ทรงกำหนดไว้
2. อิสลามให้ความสำคัญของเสรีภาพในการนับถือศาสนาโดยไม่มีการบังคับให้รับศาสนาอิสลาม
3. อิสลามตระหนักถึงความสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาอิสลามต่อมนุษยชาติ และความสำคัญต่อการให้เกียรติและศักดิ์ศรีต่อมนุษยชาติ
4. อิสลามยังคำนึงถึงความยุติธรรมและความเสมอภาคต่อกลุ่มชนต่างศาสนิก

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ในปัจจุบัน

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ในปัจจุบัน ซึ่งภาคใต้ตอนล่างมีกลุ่มชาติพันธุ์สำคัญ ได้แก่ คนไทยเชื้อสายไทย คนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยมุสลิม อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน อยู่กันแบบสันติสุข อยู่กันแบบสงบและมีความสุข ต่อมาเมื่อมีเหตุการณ์ไม่สงบในจังหวัดมีเพิ่มขึ้น ก็เกิดมีความหวาดระแวงกันอยู่บ้าง อย่างไรก็ตามก็สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความแตกต่างและโดยเฉพาะท่ามกลางความรุนแรงและในบริบทปัจจุบัน เช่น กรณีของชุมชนในตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ได้นำแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม คือ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การสร้างจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน การใช้ทรัพยากรในชุมชน การสร้างความคิดริเริ่มและความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชน และการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้ยังได้ประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม และสังคหวัตถุ 4 และหลักศรัทธา 6 และการปฏิบัติตามหลักศรัทธา 5 ประการ ของชาวมุสลิม ทั้งนี้โดยการตั้งสภาสันติสุขแล้วก็ให้มีผู้นำทั้งพุทธ มุสลิม และผู้นำทุกภาคส่วนเข้ามาแก้ไขปัญหาหารือกันโดยจะมีการประชุมในทุกเดือน ซึ่งในปี 2564 พบว่า ในพื้นที่พยายามสร้างกลไกเรื่องสันติสุขในระดับรากหญ้าจนถึงระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ซึ่งหน่วยงานภาครัฐในภาคใต้ได้รับการจัดสรรกรอบงบประมาณสนับสนุนโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งสภาองค์กรชุมชนตำบลในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ โดยการสร้างสังคมเข้มแข็งที่แบ่งปันไม่ทอดทิ้งกันและมีคุณธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ โดยการสร้างเวทีกลางให้เป็นพื้นที่สาธารณะ ที่เปิดโอกาสให้มีการพูดคุยปรึกษาหารือปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน เป็นต้น ใช้กลไก “สภาองค์กรชุมชน” ในการขับเคลื่อนเชื่อมโยงทุกภาคส่วนในพื้นที่ ดังนั้น “พื้นที่สาธารณะ” จึงเป็นเวทีกลางที่จะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมที่ทุกคนในพื้นที่จะเกิดการรับรู้และเข้าใจถึงปัญหา สาเหตุ พฤติกรรม ความต้องการ และแก้ไขปัญหาหารือกัน เกิดการคลี่คลายและลดความขัดแย้งภายในพื้นที่ ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพาซึ่งกันและกัน อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ให้กับคนในชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ (อภิญา ดิสสะมาน, 2565)

สรุป

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันมีการเรียนรู้ทำความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างของกันและกันทั้งด้านศาสนา เชื้อชาติ และประเพณีวัฒนธรรม ทั้งนี้โดยมีผู้นำชุมชนเป็นที่ยึดเหนี่ยวผูกพันให้คนในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน อีกทั้งมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยไม่คำนึงถึงความต่างต่างกัน ปัจจุบันถึงแม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นก็ตาม แต่คนในชุมชนก็ยังดำรงดำเนินชีวิตตามวิถีดั้งเดิมโดยไม่เปลี่ยนแปลงแต่ประการใด ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาที่ทำได้คนในชุมชนมีความสุข สามารถพึ่งพาตนเองได้และสังคมมีความเข้มแข็งโดยมีจิตสำนึกร่วมกัน รวมตัวกันมี

จิตอาสาเพื่อสาธารณประโยชน์ ก้าวข้ามพ้นจากสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากทั้งด้านศาสนา ความเชื่อ เศรษฐกิจ สังคม หรืออุดมการณ์ทางการเมือง ด้วยการพัฒนาการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนพหุวัฒนธรรม ได้แก่ การให้ความสำคัญกับคนในชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การสร้างจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน การใช้ทรัพยากรในชุมชน การสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของคนในชุมชน และการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งการแก้ไขปัญหาล้วนนี้ล้วนได้แนวทางการอยู่ร่วมกันด้วยการนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ หลักเบญจศีล เบญจธรรม และสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น และหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม เช่น หลักศรัทธา 6 อย่าง และหลักปฏิบัติตามศรัทธา 5 ประการ ของศาสนาอิสลามเหล่านี้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของชาวมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งจะเห็นได้จากบริบทปัจจุบันที่ชุมชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เช่น กรณีของชุมชนในตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญชาติ กล้าหาญ. (2543). แนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีในพหุสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- คอลัฟ ต่วนบุละ และคณะ. (2559). การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดน ภาคใต้ กับสิทธิเสรีภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันพระปกเกล้า.
- ต่ายดิน อูสมาน และคณะ. (2554). เทคนิคและกระบวนการจัดการความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม และคณะ. (2563). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 5(3), 315-324.
- พระมหายุทธนา นรเชฐโร และคณะ. (2559). ศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่ากรัง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 1(1), 40-61.
- พระมหาสุขสันต์ สุขขตมโน และคณะ. (2564). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 7(1), 176-189.
- สิทธิโชค ปาณะศรี และคณะ. (2561). พหุวัฒนธรรมในมุมมองของปรัชญาหลังนวยุค. วารสารเซนต์จอห์น, 21(28), 31-46.
- อภิญา ดิสสะมาน. (2565). ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขภายใต้สันติวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบึงคอไห ตำบลบึงคอไห อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี และชุมชนในตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส. ใน รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า.
- อิสมาแอ กาเต๊ะ. (2561). วะสะฎียะฮ์ในอิสลามกับการอยู่ร่วมกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมด้านความเชื่อและความคิด. วารสารวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 9(1), 32-48.
- อุทัย ภูคหิน และคณะ. (2565). พหุวัฒนธรรม: การอยู่ร่วมกันของชุมชนตามแนวสาราณียธรรมเชิงพุทธบูรณาการ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 10(5), 2313-2325.
- Chiewonpipat, C. et al. (2004). Administration. Bangkok: Thammasat University.